

Om barn i skolan med ADHD

Pedagogers erfarenheter av att arbeta med barn med ADHD

Patricja Acar & Jonas Lundberg

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen

Självständigt arbete 15 hp, GN

Barn- och ungdomsvetenskap

Grundlärare med inriktning mot fritidshem (210 hp)

Höstterminen 2013

Handledare: Ulrika Winerdal

Examinator: Kajsa Ohrlander

English title: About Children in School with the diagnostics ADHD

Stockholms
universitet

Om barn i skolan med ADHD

Pedagogers erfarenheter av att arbeta med barn men ADHD

Patricja Acar & Jonas Lundberg

Sammanfattning

Studiens syfte är att se vad olika sorters pedagoger inom skolan skulle kunna berätta och beskriva om vad de har för erfarenhet och om arbetet med elever med diagnosen ADHD, vilka utmaningar som möts och vilka arbetssätt som kan användas. Kvalitativa intervjuer var den metod som användes, och intervjuerna spelades in med mobiltelefon för att inte missa vad pedagogerna från de fyra olika skolorna som intervjuades berättade och beskrev. Som teoretiskt perspektiv valdes behaviorismen som användes som analysverktyg för analysen. Resultatet visar att det inte bara finns ett arbetssätt pedagogerna använder utan av flera olika metoder. Den visar även deras erfarenheter och utmaningar av- och i skolan. Pedagogerna menade också att det finns många utmaningar i mötet med barn med ADHD, då ett barn som har ADHD sällan bara har en renodlad ADHD utan även någon tilläggsdiagnos eller språkstörning. Det man kan säga är att det krävs mer kunskap om ADHD för att vidare hitta lämpliga arbetssätt, att använda sig av rätt verktyg för att vidare kunna nå ut till alla elever och inte enbart de så kallade "normal klassade" barnen.

Nyckelord

ADHD, Behaviorismen, Arbetssätt, Intervju, erfarenhet, pedagoger

Innehållsförteckning

Förord	1
Inledning.....	2
Bakgrund.....	2
Vad är ADHD?.....	2
Orsaker till ADHD	2
Vilka behandlingsmodeller är riktade till barnet?	2
Diagnos	3
Att ha ADHD i skolan	4
Syfte och frågeställningar	5
Tidigare forskning	5
Arbetsätt	5
Vad kan samhället erbjuda för hjälp till barn med ADHD	5
Inte bara ADHD	6
Utmaningar i miljön	6
Insatser i skolmiljön	7
Självförtroende hos barn med ADHD	7
Mötet med barnen	7
Arbetsätt	8
Psykosociala Interventionsprogram	8
Medicinering	9
Föräldrautbildningsprogram	9
Teoretiskt perspektiv	10
Behaviorismen	10
Metod	11
Val av metod	11
Urval och avgränsningar.....	11
Undersökningsspersoner/Undersökningmaterial	12
Beskrivning av pedagogerna	12
Insamlingsteknik.....	13
Genomförande.....	13
Intervjuerna	13
Databearbetning och analysmetod	13
Forskningsetiska aspekter	13
Studiens kvalitet	14
Resultat.....	15
Pedagogernas erfarenhet (perspektiv) av barn med ADHD	15
Utmaningar som pedagogerna möter	16

Användning av arbetsätt.....	18
Analys	20
Erfarenheter (Perspektiv)	20
Utmaningar pedagoger möter i skolan	20
Arbetsätt	21
Diskussion.....	22
Resultatdiskussion.....	22
Erfarenheter av ADHD i skolan	22
Arbetsätt/Metoder för att hämma diagnosen ADHD.....	23
Utmaningar i mötet med- och runt ett barn med ADHD.....	24
Slutsatser	25
Vidare forskning.....	25
Referenser	26
Bilagor.....	28
Intervjufrågor.....	1

Förord

Vi är två unga studenter som studerat Lärarprogrammet med inriktning mot fritidspedagogik. Detta har vi gjort i 3,5 års tid. Vi båda har sedan första året visat stort intresse för barn med ADHD och bemötandet av dem i skolan. Vi kom fram till att det inte framförs mycket om nya idéer för att underlätta arbetet med dessa barn. Till slut bestämde vi att vi vill intervjua Pedagoger och veta mer om hur de arbetar med barn med diagnosen ADHD.

Vi vill tacka pedagogerna som deltagit i studien och vår handledare som hjälpt oss i vår utformning av studien.

Inledning

Enligt lärarnas nyheter (Rudhe, 2012) ökar antalet barn med diagnosen ADHD. Elisabet Rudhe som skrivit artikeln menar att antalet har fördubblats sedan 2007. Av denna anledning ökar intresset och även behovet av pedagoger med kunskap, att kunna möta barn/elever med ADHD i skolan med tillräcklig kompetens. Av alla barn i skolan är det 5 procent som har ADHD (Socialstyrelsen, 2010) och detta gör att många pedagoger i skolan möter en hel del elever med diagnosen ADHD.

Enligt LRG11 står det att undervisningen ska vara anpassad så att den passar varje elevs behov och förutsättningar. Intresset i vår studie ligger i att undersöka vad pedagoger använder sig av för arbetssätt/metoder i skolan och vad för erfarenheter dem har med barn med ADHD. Som framtida pedagoger kände vi att det är viktigt att se hur pedagoger ute på i verksamheterna arbetar med diagnosen, för att själva lära oss så mycket som möjligt om hur man kan arbeta och möta barn med ADHD.

Bakgrund

Vad är ADHD?

ADHD är en diagnos som cirka 5 procent av alla barn i skolåldern har (Socialstyrelsen, 2010). ADHD är en förkortning på Attention deficit hyperactivity disorder, vilket kan beskrivas som avvikelser inom kategorierna uppmärksamhet, hyperaktivitet och impulsivitet (Ekström, 2012). Kadesjö & Kadesjö (1999) menar att diagnosen ADHD är så kallade ”osynliga funktionshinder” vilket vidare innebär att personer i barnets omgivning inte alltid förstår varför barnet beter sig svårhanterligt och avvikande.

Orsaker till ADHD

Kadesjö (2008) menar att forskarna idag vet att det inte finns bara en orsak till ADHD, utan att det finns många olika orsaker som kan påverka varandra. Det behövs kunskap om barnets psykologiska och om dess psykologiska tillstånd och hur dessa samverkar för att man ska kunna förstå hela problembilden. Idag är det mest troligt att ADHD har en biologisk grund, dock måste man ändå förstå barnets situation och dennes egen problembild. Kadesjö (2008) menar att det finns många olika orsaker och faktorer som kan bidra till att man har ADHD, så kan det trots allt finnas en gemensam orsak i form av otillräcklig eller störning i hjärnans funktion som förklarar ADHDs uppkomst.

Vilka behandlingsmodeller är riktade till barnet?

Vilket tidigare sagts finns inte mycket forskning och ingen metodisk utvärdering av behandling mot ADHD. Enligt Carr (2000) är behandlingsformen som kallas för lekterapi extremt ineffektivt. Under 1970- talet användes modeller som utgick från tekniker där små förändringar i beteendet skedde som baserades på belönings- och sanktionssystem. Denna metod ändrades och inriktade sig istället till en mer metodisk kognitiv beteendeträning. Detta gjordes för att lära barnet att ge instruktioner inriktade till sig själv och lära sig att kontrollera sin uppmärksamhet och sina impulser. Eftersom barnet med

ADHD har svårt för att kontrollera sina egna impulser och svårigheter med koncentrationen räcker det inte med en kognitiv beteendeträning utan behandlingen måste kompletteras av exempelvis, föräldraträning, färdighetsträning och skolprogram, tillsammans med centralstimulantiabehandling eller användas mer riktat för att kunna kontrollera aggressiviteten hos barn som ännu inte har visat de kriterier som krävs för diagnosen ADHD (Socialstyrelsen, 2002).

Socialstyrelsen menar att barn med ADHD lätt blir irriterade och därmed aggressiva. Detta leder till sociala svårigheter för barnet nu och inför framtiden. Det har utvecklats olika träningsmodeller för att lära och hjälpa de barn med ADHD att skapa ett socialt samspel med dess jämlingar. Modellerna behandlar hur man exempelvis introducerar sig i en leksituation, hur man löser konflikter, hur man uppmärksammar andras önskningsar, hur man gör för att få kamrater och så vidare. Det kan också behandla olika inlärningsstrategier för att underlätta skolarbetet för eleven. I de olika programmen används olika tekniker för att nå ut till barnen med ADHD, som vuxenledning, modellsituationer, rollspel och andra övningar både individuellt och i smågrupper (socialstyrelsen, 2002).

Barkley (Barkley, 1996a) menar utifrån hans teorier kring självinstruktionsträning att vi inte kan vänta oss större framgångar. Han menar att det inte handlar om att lära barn nya färdigheter utan att vi ska lära dem att använda och utföra de färdigheter de redan har i rätt tillfällen/tidpunkt. För att lyckas med en metod krävs det att man accepterar och tar hänsyn till de svårigheter barnen har (Socialstyrelsen, 2002).

Enligt Konstenius (2013) som skrivit en avhandling är det viktigt att barnet godkänner den behandling som man väljer till barnet. Hon menar att man bör använda sig av en kombination av flera behandlingar, såsom exempelvis medicinering och psykosociala behandlingsmetoder, detta för att riskerna som kan komma med enbart medicinering kan vara utom kontroll. Hon menar att det finns större risker för barn med ADHD att bli missbrukare delvis på grund av medicineringen. En del av de olika mediciner som finns och används menar hon innehåller amfetamin vilket skapar ett beroende, därför är det viktigt att använda olika behandlingsmetoder för att hjälpa barnen på bästa sätt utan att utsätta dem för annan skada (Konstenius, 2013).

Pojkar-Flickor med ADHD

ADHD forskningen har främst varit koncentrerad och inriktad på pojkar, därför är kunskapen om ADHD hos flickor bristfällig (Socialstyrelsen, 2010). Velasquez (2012) menar att forskningen om ADHD har missgynnat flickor, då den har haft den manliga utvecklingen som modell. Flickor och kvinnor upplever inte ADHD på samma sätt som pojkar och män gör (Velasquez, 2012). Pojkars ADHD är lättare att upptäcka, eftersom den har en karaktär i form av impulsivitet, hög aktivitetsnivå och utagerande beteende.

Flickor med ADHD reagerar inte på samma sätt. De som har ADHD blir ofta tillbakadragna och blir osäkra på sin självbild (Velasquez, 2012). Vidare så kan flickor med ADHD utveckla depression och ångest. De presterar inte bra i skolan, utan ofta under sin nivå, men de ställer inte till med något besvär eller stökar på lektionerna, och detta gör att flickorna med ADHD växer upp utan att få behandling och utan att bli sedda (Velasquez, 2012).

Diagnos

För att man ska kunna få tillräckligt med underlag för att kunna ställa en diagnos, så krävs att man har ett läkarsamtal med vårdnadshavare, gör en undersökning av barnet, en neuropsykologisk bedömning

samt använda ett frågeformulär för att se hur barnets beteende är (Velasquez, 2012). Läkarsamtalet som hålls med vårdnadshavaren tar fram en beskrivning av hur barnets betar sig, uppgifter om sjukdomar och om något traumatiskt har hänt i barnets liv (Gillberg, 2013). Undersökningen av barnet sker med en vanlig kroppsundersökning och sedan en motorisk/neurologisk bedömning. Den neuropsykologiska bedömningen bör göras efter Wechslers skalor (WPPSI, WISC eller WAIS) och det beroende på barnets ålder. Informationen man får ur undersökningen visar om den allmänna begåvningen och om profilen är karakteristisk för ADHD eller inte. Den sista delen innehåller ett frågeformulär som ger en bild över barnets aktivitetsnivå, dess koncentrationsförmåga samt över impuls kontrollen. Frågeformuläret kan ges till både föräldrarna till barnet eller till dess lärare (Gillberg, 2013).

Att ha ADHD i skolan

Velasquez (2012) skriver om att elever som har problem med att vara för aktiva och för okoncentrerade hör ihop med den moderna skolan. Velasquez menar att arbetet i skolan bygger på att man är koncentrerad och kan behärska sig för att kunna göra dem uppgifter som man fått. När man börjar i skolan kan då bli en negativ vändpunkt för elever som har ADHD (Gillberg, 2013). I skolan som måste man kunna tygla sina impulser och man ska kunna sitta på sin stol i flera minuter och göra uppgifter som inte är intressanta eller roliga (Gillberg, 2013). Samtidigt måste man kunna vänta på sin tur att prat och försöka att stänga ute stimuli som är ovidkommande (Gillberg, 2013). Velasquez (2012) menar att elever som inte klarar av dessa krav anses gör att deras och andra arbeten blir lidande.

Kadesjö (2008) menar att det inte finns någon ideal skolsituation för ett barn som har en koncentrationssvårighet. Att sitta ensam med en speciallärare under ett kortare lektionspass gör att barnet lär sig mer än när barnet är i klassrummet, men detta gör å andra sidan att barnet blir isolerat från de andra barnen. Skolan är mycket mer än bara inläring av ämnen och därför anser Kadesjö (2008) att det är viktigt med avvägning mellan att ha undervisning i speciella former och i den ordinarie klassen.

När det är en stor grupp med barn blir ett barn som har koncentrationssvårigheter eller ADHDs problem mer uttalade (Kadesjö, 2008). Barnet klarar sig ofta bra ensam med en vuxen, men i grupp kan barnet där bli stökigt och inte anpassa sig efter dem regler som gäller i gruppen, och det kan upplevas som jobbigt när man har ett barn som har problem med koncentrationen i en stor grupp.

Under fritidshemmet är det inte heller så lätt för ett barn med ADHD. Kadesjö (2008) menar att ett barn som har koncentrationssvårigheter behöver i den fria leken att en vuxen som är med. Det gäller att ha man som pedagog är lyhörd och att man väcker nyfikenheten i barnet där man hjälper barnet att komma i gång med en aktivitet. Sedan ska man också vara med och styra och bromsa leken i barnets takt och motivation (Kadesjö, 2008).

Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen är att ta reda på vad pedagoger har för erfarenheter av att arbeta med elever med diagnosen ADHD, hur de möter dem i skolan, deras attityd och perspektiv och föreställningar till diagnosen, vilka utmaningar pedagogen kan möta och vidare vilka arbetsätt (medel) som används för att möta eleverna med ADHDs behov.

- Vad har pedagoger för erfarenheter (perspektiv) till barn med Diagnosen ADHD?
- Vilka utmaningar möter pedagogerna?
- Vad använder sig pedagogerna av för arbetsätt (medel, metoder) för att möta elever med ADHDs behov?

Tidigare forskning

Arbetsätt

Vad kan samhället erbjuda för hjälp till barn med ADHD

Vad kan pedagoger använda för metoder för att stimulera diagnosen ADHD?

Enligt socialstyrelsen (2002) är det viktigt att skola och föräldrar gör bra saker för sina barn, det barnen behöver för framgång. Lösningar är olika beroende på vilka problem som finns runt och hos barnet. Det kan vara att problemet ligger hos barnet självt, exempelvis vad för problem som uppstår i vilken svårighetsgrad, det kan handla om trotsproblem eller uppförandestörning, riskfaktorer i hemmamiljön där föräldrarna inte möter barnet med förståelse till barnets uppförande, stress i hemmet och så vidare. Socialstyrelsen utvärderar olika behandlingsformer för barn med ADHD där de menar att begrepp som validerad, empirisk bevisad och evidensbaserad beskriver olika behandlingsformer. Det finns också en processforskning som berättar och undersöker vad som sker under behandlingen.

Enligt Kazdin (2000) behövs en interventionsstudie om behandlingen har effekt till att börja med och sedan undersöker man hur den terapeutiska processen ger förändring. För att inte enbart utgå ifrån undersökningar baserade på kontrollerade försök och möjliggörande värderingar av behandlingsformer definierar ”task force” – rapporten fler evidensgrader förutom empirisk bevisad - väletablerad och sannolik verksam (probably efficacious). I psykoterapiforskningen diskuteras skillnader mellan behandlingsformer som är verksamma (efficacious), att den ger förändring under strängt kontrollerande förhållanden och effektiv (effective), att den är effektiv under vardagsförhållanden. Vissa behandlingar mot ADHD är inte utvärderade såsom rådgivningskontakter, individualterapi, lekterapi eller familjeterapi. Socialstyrelsen menar att det argumenteras att dessa behandlingsformer är effektiva trots bevisbrist (Socialstyrelsen, 2002).

Enligt Olsson & Olsson (2013) bör vi utgå från olika tankar för att vidare genomgå en utredning. De menar att pedagogen ska utgå ifrån kunskapsnivån på eleven, vilka svårigheter eleven har och var eleven befinner sig inom olika ämnen, att behandla frågor om elevens begåvningsnivå, beskriva elevens självbild, trotsbeteende, aggressiviteten, depressionsbenägenheten och så vidare och undersöka barnets roll i olika barngrupper, vuxenrelationer, mobbning med mera.

Forskning visar att pedagoger använder sig i arbetet av åtgärder där man tillrättavisar och har straff som en metod att bemöta elever som gjort fel menar Velasquez (2012). Detta sätt har då blivit på bekostnad av att inte använda sig av förebyggande och självstyrande åtgärder. Hon menar att när man använder sig av tillrättavisningar blir det ett maktspel mellan elev och pedagog som skapar en stämning där både pedagogen och eleven uttrycker negativa saker och känslor. När det gäller straff som åtgärd (som till exempel att kasta ut en elev), menar Velasquez att denna åtgärd används av pedagogen när elevernas reaktioner på undervisningen inte motsvarar pedagogens förväntningar. Samtidigt menar hon att bemötande med form av straff när en elev har uppmärksamhetsbrist på lektion, så kan det ibland vara så att det används för att pedagogen själv har brister i sin pedagogiska praktik (Velasquez, 2012).

Inte bara ADHD

Kadesjö (2000) menar att resultat visar att ADHD som en ren diagnos är väldigt sällsynt. Barn som har ADHD plus någon typ av inlärningssvårighet, visar sig vara många fler än de barn som enbart bara har ADHD. Ofta har barn med ADHD problem med att läsa och med att stava, vilket kan vara dyslexi, men även dyskalkyli (problem med att räkna) är vanligt för barn med ADHD att ha (Socialstyrelsen, 2002). Det har diskuterats om att ADHD leder till att man får inlärningssvårigheter, detta sedan att svårigheter med koncentrationen gör att det blir svårt med inläring och detta framför allt läsning. Att läsa kräver att man anstränger och koncentrera sig, och därför är just läsning ett problem för barn med ADHD.

Barn med ADHD kan också ha betydelsefulla motoriska problem menar Kadesjö (2008). Det krävs att ett samspel mellan funktioner som inte bara berör det motoriska för att en motorisk handling ska ske, så som till exempel uppmärksamhetsförmåga och kognitiva funktioner. Detta är områden där barn som har koncentrationssvårigheter eller ADHD också ofta har svårigheter i.

Utmaningar i miljön

Studier som gjorts om barns beteende har visat att det finns miljöfaktorer som fysiska, sociala men också individuella faktorer som kan bidra till att skapa längre perioder av koncentration hos barn (Tufvesson, 2007). Även faktorer som förkortar eller till och med avbryter koncentrationen helt finns. Tufvesson menar att ett klassrum som har flera stycken fönster har en negativ påverkan för barn med ADHD. Det finns även andra saker som kan ha en negativ betydelse för barn med ADHD i klassrummet. Tufvesson menar att dekorationer som sitter på väggen i klassrummet och om det finns flera datorer som står inne i klassrummet också kan ha en negativ påverkan för koncentrationen för barn med ADHD.

Det finns även en del saker som har en positiv påverkan på barn med ADHDs förmåga att koncentrera sig. Att ha en egen sittplats och att ha en till en undervisning mellan pedagog och barn är något som visat sig ha en positiv påverkan på barn för att kunna koncentrera sig bättre (Tufvesson, 2007).

Insatser i skolmiljön

I skolan framhävs diagnosen mer än vanligt eftersom det krävs väldigt mycket koncentration, vilket vi vet inte är barn med diagnosen ADHD:s starkaste sida. Om en skolmiljö inte anpassar sig till eleven med ADHD kan det istället vara en bidragande faktor till ökade svårigheter hos barnet. Skolans uppgift är att se till att eleverna på skolan har en stabil och säker miljö för att förhindra problematik och svårigheter hos elever (Socialstyrelsen, 2002).

Enligt skollagen måste undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. undervisningen ska underlätta för barnens framtida lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas tidigare erfarenheter, deras bakgrund, språk och kunskaper (Skolverket, 2011). För att hjälpa elever med svårigheter behövs det att man hjälper barnet att hantera sina svårigheter och slutligen komma förbi dessa. För att lyckas med att utveckla ett bra arbetssätt som leder till att eleven blir bättre på att lära och kontrollera sitt beteende krävs det att pedagogerna arbetar med att hjälpa eleverna komma över de grundläggande svårigheterna (Socialstyrelsen, 2002).

Självförtroende hos barn med ADHD

Socialstyrelsen (2002) menar att självförtroendet är oftast väldigt lågt hos barn med diagnosen ADHD och de har även ineffektiva inlärningsstilar. För att arbeta med dessa problem behövs det att eleven får bekräftelse genom självständiga arbeten. Dessa bekräftelser måste vara konkreta och korta för att eleven ska uppfatta dem. Genom detta sätt att uppmuntra eleven på gör att elevens självförtroende förstärks och vidare leder till att de tror på deras utveckling och litar på deras egen förmåga. Uppgifterna läraren ger eleven ska i detta fall vara tillräckligt lätta för att eleven ska klara av dessa. Läraren ger eleven delmål som är överblickbara och möjliga för barnet att förstå och klara av för att läraren vidare ska kunna berömma. Offentlig kritik, misslyckanden framför kamrater och värderande omdömen måste undvikas för att inte elevens självförtroende sänks (Socialstyrelsen, 2002).

Mötet med barnen

För att skolinspektionen ska fungera för barn med ADHD måste vissa grundläggande faktorer uppfyllas. Till att börja med behöver läraren hjälp med sitt medvetande kring mötet med barnen och hur hon förhåller sig till dem för att undvika att skapa irritation och annat negativt bemötande. Barnen med ADHD behöver struktur som underlättar för eleven att blicka över för att vidare underlätta möjligheten att se vad de ska göra. Eftersom barn med ADHD har svårt att hålla regler och instruktioner i minnet kan man använda sig av nedskrivna minneslappar och signaler som hjälper eleven att hålla ordning. Det kan även vara bra med kortsystem som ger eleven uppgifter i steg, en uppgift i taget. Eftersom man inte kan nå ut till eleverna genom tjat krävs det snabba, täta och tydliga återkopplingar och handlingar (Socialstyrelsen, 2002).

Enligt Balldin & Hedevåg (2013) går det inte att betona betydelsen av bemötandet. Genom att bemöta eleverna med förståelse med tanke på deras svårigheter, har det visat sig vara stressreducerande. Att fokusera på elevens framgångar och dess ansträngningar gör att elevens självkänsla ökar.

Miljön och placeringen måste vara genomtänkt för att underlätta för eleven. många gånger kan smågruppsfördelningar vara en lösning för barn med svår ADHD- problematik (Socialstyrelsen, 2002). Anledningen till att de små grupperingarna fungerar bättre än stora grupper är för att den lilla gruppen ger färre störningsmoment och även att eleven inte stör andra. Gruppen leder även till en stabil pedagogisk planering där allt i gruppen och miljön är anpassat till barnets förutsättningar och därmed bättre möjlighet till upplevd framgång. Nackdelen med dessa små grupper är att de barn som

är där oftast har liknande problem vilket kan leda till att de stör varandra och påverkar varandra negativt. De kan också känna saknaden av förebilder vilket oftast är de så kallade ”vanliga eleverna”, även ambitionen för inläring kan vara lägre eftersom trivsel och kamratbedömning många gånger betonas, därför är det viktigt att skolan har speciellt utbildad personal i dessa smågrupper (Socialstyrelsen, 2002).

Arbetsätt

För att kunna arbeta på bästa sätt är att ett samarbete med lärare sker, att fler lärare än en arbetar med en grupp på 30 personer (Socialstyrelsen, 2002). Mindre grupper, större möjligheter. Lärarens attityd till och kunskap om ADHD – dess natur, förlopp och orsak är väldigt viktigt för framgång. Det är också viktigt att insatserna sker på platser där problemen uppstår oftast. Socialstyrelsen påpekar ytterligare igen om hur viktigt det är för skola och hem att samarbeta, att de har en gemensam uppfattning om hur barnet handlar. Föräldrarna och skolan ska ha regelbundna träffar för att lära föräldrarna att lära dem att använda sig av samma tekniker som skolan för en mer stabil framgång (Socialstyrelsen, 2002).

Psykosociala Interventionsprogram

Dupaul och Eckert (1997) har gjort en metaanalys av 70 skolbaserade interventionsprogram för barn med ADHD. Resultatet visar på en minskning av beteendeproblem vid program som bygger på förstärkningsmetoder och en större effekt vid insatser för att öka inlärningsprestationerna. Skolprogrammen visar sig ha ett stort inflytande på barn med ADHD. Forskningen visar att programmen kan vara väldigt effektiva för att påverka beteendeproblem och prestationer i skolan hos barn med ADHD, även om de inte ger en normalisering och deras inflytande på barnets beteende i hemmiljön är begränsad (Socialstyrelsen, 2002).

Många psykosociala interventionsprogram som syftar till minskandet av utåtagerande och sociala problem (Socialstyrelsen, 2002). Gemenskapen mellan dessa program är att de utgår från beteendemodifierande teknik vilket lärare får lära sig och vidare arbeta med tillsammans med barnen i sin grupp. Dessa insatser har beteendet i klassrummet, kamratrelationer och inläring som fokus. Grundförutsättningen för att lyckas är att det finns väldokumenterade program med detaljerade manualer för att det ska kunna användas utanför det initiala forskningsprojektet. Först och främst måste det finnas grundläggande organisatoriska förutsättningar. Det är viktigt att det finns lärare som vill och har tid till att lägga ner så mycket tid och energi på sådana projekt. Likt allt annat har dessa psykosociala interventionsprogram även nackdelar. Dessa metoder fungerar på samma sätt som medicineringen som ges till barnen. Reaktionen är olika beroende på barnet. Det finns alltså inget som är helt symptomfritt. Anledningen till att dessa program inte fungerar kan ha med engagemanget föräldrar och lärare lägger ner (Socialstyrelsen, 2002). Barn med ADHD klarar inte av stress runt om i sin omgivning och av barnet själv på grund av höga krav. Detta på grund av deras kapacitet och deras koncentration balanserar på gränsen för vad de klarar av.

Några exempel på behandlingsåtgärder som kan vara utvecklande för barn med ADHD är exempelvis datorprojekt där datorer fungerar som ett hjälpmedel och stöd för barnet (Socialstyrelsen, 2002). Robo Memo är ett exempel på ett sådant program. Detta program utvecklades på karolinska sjukhuset och har som fokus att träna upp barnets arbetsminne. Kognitiv beteendeterapi (KBT) är ett annat sätt att hjälpa barnen på. Denna typ av terapi arbetar med barnets önskade inläringssituationer och för att lära barnen att klara av sociala samspel. Ett tredje sätt är Kognitiv terapi där man arbetar med att lära barnet hantera sina olika känslor genom att hantera sina tankar och därmed hitta strategier som hjälper

barnet att påverka sitt beteende, sedan har vi medicinering som vi redan innan pratat om lite kort (Socialstyrelsen, 2002).

Medicinering

Den centralstimulerade medicineringen är dock bara fungerande enligt en undersökning på två tredjedelar av barnen som tar medicinen och har en lugnande effekt på överaktiva barn. Det finns ett annat läkemedel, som heter Strattera, som inte är centralstimulerande. Denna medicinering är baserat på något som kallas för, noradrenalin. Kosttillskott har också visat sig vara ett bra sätt att lindra diagnosen. Olsson menar att sjukvården behandlar personer med koffeintabletter och annan centralstimulerande medicin. Det är väldigt viktigt att veta att barn inte alltid behöver utredas men att ett förebyggande arbete sker för att hjälpa alla barn med dessa symptom och vidare eventuellt förhindra negativa effekter (Olsson & Olsson, 2013).

Föräldrautbildningsprogram

Barn med ADHD diskuteras ofta utifrån ett skolperspektiv men vi får inte glömma att hemmamiljön också påverkas och påverkar barnen (Socialstyrelsen, 2002). Föräldrar får sällan hjälp och stöd i mötet med sina barn, hur de ska bemöta dem gynnsamt utan att det skapar ostabilitet i deras tillvaro. En miljö där mycket tjat och konflikter finns skapar frustrationer, stress och skuld känslor hos föräldrarna och även hos barnet. Socialstyrelsen (2002) menar att föräldrar ofta känner sig sämre som föräldrar som inte kan hjälpa sitt barn, det ökar risken för depression och äktenskapskonflikter. När dessa problem uppstår hemma påverkar det även barnet/barnen i skolan. När föräldrarna inte känner att de kan kontrollera barnets beteende och problem uppstår är det lätt att allt beskylls på det enskilda barnet med ADHD. Barnet känner oro och blir lätt aggressivt av vetskapen om att det inte går som barnet vill och förväntar sig och att allt är ens egna fel. Då barnet beskylls sänks barnets självkänsla och även då leder det oftast till svårigheter i skolan. Barnet tror inte på sig själv, hen tror att allt alltid är ens egna fel. För att undvika dessa problem bör ett så kallat föräldrautbildningsprogram göras redan i förskolan. I detta program lär man sig att möta barnet men ADHD utan att skapa otrygga miljöer (Socialstyrelsen, 2002).

Socialstyrelsen (2002) menar att med tanke på att barnet har svårt att inse konsekvenserna av sitt beteende, inget tålmod och har svårt att styra detta beteende leder till att de personerna runt om kring måste lära barnet att bli medveten om konsekvenserna och vidare ge barnet verktyg för att lära sig att hantera och undvika problemen. Pedagoger och föräldrar arbetar tillsammans för att hämma dessa problem.

Socialstyrelsen (2002) skriver att i föräldrautbildningsprogrammet lär sig föräldrarna att möta eleverna utifrån deras behov och problem. De får lära sig att läsa av vilka beteenden som är positiva varav negativa och därmed kunna påverka barnets beteenden. Programmen som används byggs på beteendemodifierade tekniker vilket vidare kommer från social inlärningsteori och beteendeteori. Utgångspunkten i dessa program är att lära barnet önskvärda sociala beteenden i samspel med föräldrar och andra betydelsefulla personer. Att berömma barnet vid önskvärda handlingar är ett bra förhållningssätt för att undvika negativa beteenden, så kallade förstärkningsmetoder. Eftersom alla människor är olika krävs det av föräldrarna att känna sitt barn, veta hur barnet är som person och inte bara hur hen handlar. Det är viktigt att föräldrarna förstår att barnets beteende inte bara uppstår av sig

själv utan att det uppstår på grund av båda parterna, mötet mellan barnet och personen barnet möter (Socialstyrelsen, 2002).

Föräldrarna måste lära sig att veta vilka tecken som symboliserar familjestress och hur man tillsammans undviker den (Socialstyrelsen, 2002). Att förändra en förälders förhållningssätt är inte lätt därför kan föräldrarna använda sina egna metoder med hjälp av programmet som berättar vad som är bra och mindre bra. För att arbeta med barn men ADHD räcker det inte med bara föräldrar som stöd utan hela familjen och andra personer i barnets omgivning. Därför arbetar föräldrautbildningsprogrammet med att lära ut gruppdynamik. Med hjälp av hela gruppen lättar man på trycket för föräldrar och även barnet, allt blir ett samarbete med samma mål vilket leder till att barnet plötsligt befinner sig i en trygg, stressfri miljö. Stödet från släkt och vänner är alltså väldigt viktig. Ett sett att se hur mötet mellan föräldrar och barnet är kan man göra genom videoinspelning. Föräldrarna får en verklighetsblick och kan i och med det se de brister som finns och positiva beteenden, och därmed förbättra mötet med barnet. För att öka samarbetet och underlätta för föräldrarna har programmet gruppträffar med ca 10-12 personer i ca två timmar i veckan. Detta gör man för att tillsammans se och lära av varandra och med hjälp av specialiserade ledare inom problemområdet. Tillsammans går de igenom steg för steg de olika metoder som används. De olika metoderna som används är exempelvis, ”samtal utifrån modellsituationer, rollspel, videoinspelade typsituationer, att formulera gemensamma målsättningar, att träna på att genomföra inlärd förhållningssätt och att arbeta med hemmauppgifter” (Socialstyrelsen, 2002, s. 178).

Teoretiskt perspektiv

Att arbeta med förstärkningar är något Skinner menar i behaviorismen att man kan använda sig av (Jerlang, 2008). Även omgivningens betydelse som har presenteras under tidigare forskning talar Skinner om i behaviorismen. Därför valdes det behavioristiska perspektivet då det finns likheter mellan hur man kan arbeta med barn som har ADHD och behaviorismen.

Behaviorismen

Skinner's behaviorism

Skinner står för en radikal behaviorism, vilket är en beteendepsykologi som definieras som vetenskapen om mänskligt beteende (Jerlang, 2008). Med beteende menas all aktivitet som andra eller man själv kan observera. Skinner menade att beteendet är primärt, att det är den ursprungliga orsaken till det som är människans personlighet, psyke, medvetenhet och så vidare. Enligt Skinner är vår aktivitet, eller våra handlingar i samspel med den omgivningen vi har runt oss, orsaken till att vi till exempel utvecklas, får erfarenheter och lär oss språket.

Skinner talade om förstärkningar som man kan använda sig av (Jerlang, 2008). Genom att ge en positiv förstärkning efter ett beteende som man vill ha, ökar sannolikheten att det önskade beteende upprepas eller uppstår. Det finns olika sorter av förstärkning, att man till exempel kontinuerligt förstärker varje gång ett önskat beteende sker eller periodiskt (som kan ske på flera sätt), där man förstärker på fasta perioder då det önskade beteendet uppstått, en gång i veckan eller var femte gång

som det önskade beteendet sker. Men den förstärkning som visat sig vara den mest effektivaste av förstärkningarna är den oregelbundna förstärkningen (Jerlang, 2008). Man förstärker kanske den första gången, sedan den femte gången, den trettonde gången och så vidare.

Utveckling beror dels på enligt Skinner på medfödda skillnader, till exempel olikheter hur snabbt man lär sig, men också på själva inlärningsprocesserna. Inlärningsprocesserna är sedan beroende av omgivningens tillrättaläggande eller bristen på den. Skinner (Jerlang, 2008) menade också att det är möjligt att göra forma omgivningen så att man kan styra den mänskliga utvecklingen och på så sätt uppnå de målen man vill uppnå. Den egna individen bidrar till att utveckla sin egen omgivning genom att förstärka sitt och andra beteende i dem. I vår uppfostran menade Skinner att det alltid handlar om att vi tillrättalägger vår påverkan så att vi på så sätt förstärker det beteende som vi önskar.

Det behavioristiska perspektivet kommer att användas som ett analysverktyg i analysdelen, detta för att kunna analysera de arbetssätt som pedagogerna i studien använder sig av. Begreppen förstärkning och utveckling är de begrepp som används från behaviorismen för att analysera av pedagogernas svar.

Metod

Val av metod

För att få veta hur pedagoger i skolan har för erfarenheter av barn med ADHD, hur dem arbetar med barnen och vilka utmaningar som pedagogen kan möta i arbetet så valde vi att använda oss av kvalitativa intervjuer. Kvale & Brinkmann (2010) menar att med intervjuer kan man förstå ämnet ur den intervjuades egna perspektiv, och vi ville få svar på vad dem intervjuade hade för syn och åsikter om barn med ADHD. Trost (2010) menar att kvalitativa intervjuer har en utmärkande del att man genom att ställa enkla frågor kan få innehållsrika svar.

Trost (2010) förenklar skillnaden mellan kvantitativa och kvalitativa studier, att om föreställningen gäller hur många eller hur vanligt så ska man göra en kvantitativ studie. Men frågeställningen handlar om att förstå eller att hitta ett mönster, så bör man göra en kvalitativ studie. Trost menar också att om man vill se hur en människa resonerar eller reagerar på en fråga så är en kvalitativ studie rimlig att göra.

Här ger kvalitativa intervjuer oss möjligheten att höra och se hur pedagogerna som intervjuas resonerar (Trost, 2010) och det gjorde att de intervjuerna var ett bra sätt för oss att se hur dem tänker kring barn med ADHD i skolan. Samtidigt ger kvalitativa intervjuer oss också möjligheter att få reda på vad pedagogerna tänker om barn med ADHD i skolan, och då inte den allmänna åsikten som finns.

Urval och avgränsningar

Vi valde att intervjua 7 stycken pedagoger från fyra stycken olika skolor, och det var både specialpedagoger, klasslärare och fritidspersonal som vi intervjuade. Varför vi valde att intervjua flera olika sorters pedagoger inom den verksamhet som finns i skolan var för att vi alla jobbar med samma barn och har en samverkan mellan oss.

Därför ville vi se hur dem olika yrkeskategorierna såg på barn med ADHD och genom det se om hur dem olika pedagogerna tänkte och använde sig av för arbetssätt när dem jobbade med barn som har ADHD.

Att ta reda på vad pedagoger har för erfarenheter av att arbeta med elever med diagnosen ADHD, hur de möter dem i skolan, deras attityd och perspektiv och föreställningar till diagnosen, vilka utmaningar pedagogerna kan möta och vidare vilka arbetssätt (medel) som används för att möta eleverna med ADHDs behov av stimulans.

Undersökningsspersoner/Undersökningmaterial

Dem personer som vi valde att intervjua kommer vi att ge en förklaring av nedan. Sex stycken av pedagogerna som vi intervjuade var kvinnor och en man. Då intervjuerna som vi har gjort är anonyma och att ingen ska kunna veta vilka dem är, så har vi valt att beskriva dem som fritidspersonal 1, specialpedagog 1 och så vidare.

Beskrivning av pedagogerna

Fritidspersonal 1

En förskolelärare som har jobbat i förskola i 15 år och i skolan 15 år. I skolan har personen jobbat i liten grupp och under hela tiden också i fritidsverksamhet.

Fritidspersonal 2

Har jobbat inom fritidsverksamheten i 7 år till och från, har också jobbat som personligassistent åt barn med ADHD, DAMP och andra diagnoser.

Klasslärare 1

Klasslärare som är utbildad specialpedagog. Hen har jobbat inom skolans verksamhet sedan slutet av 80-talet. Har en stor erfarenhet av barn med ADHD.

Klasslärare 2

Klasslärare som har jobbat i skolan i 25 år. Jobbat med flera olika sorters barngrupper.

Specialpedagog 1

Utbildad specialpedagog som jobbar med elever i en liten klass. Har jobbat i skolan sedan 80-talet och har stor erfarenhet av barn med ADHD.

Specialpedagog 2

Utbildad specialpedagog som har jobbat i skolan i ungefär 35 år. Personen började som klasslärare och utbildade sig sen till specialpedagog.

Speciallärare 1

Hen har varit i skolans verksamhet i 30 år. Har jobbat i klasslärare tidigare, men jobbar just nu som stöd för elever som har problem i matematik.

Insamlingsteknik

Våra intervjuer är inspelade med hjälp av mobiltelefon. I början av arbetet var våra intervjufrågor formade att se kunskapen om vad pedagogerna kunde om ADHD. Efter att ha fått hjälp av vår handledare så kunde vi formulera en intervjuguide som mer kunde passa och närma sig vårt syfte och frågeställningar i studien.

Genomförande

Intervjuerna

Vi började med att vi mailade olika skolor, rektorer för tillstånd att komma ut till skolorna och intervju. Vi informerade även om det gällande ämnet i mailet vi skickade ut, även om de forskningsetiska principerna. Då pedagogerna godkände intervjuerna och vi kom ut frågade vi ytterligare igen om inspelning var ok, vilket det var under alla 7 intervjuer. Alla intervjuerna spelades in med våra telefoner. Intervjuerna var cirka 20-30 minuter långa.

Problem som kan uppstå vid intervjuer är att pedagogen under intervjun ångrar tillståndet av inspelning, eller att inspelningen avslutas utan din vetskap. I vårt fall skedde bara det ena under en intervju, vilket gjorde att vi var tvungna att renskriva intervjun för hand. Att få deltagande pedagoger var också väldigt svårt.

När fördelningen av arbetet påbörjades bestämde vi att intervjuerna skulle delas upp. Vi valde att skriva 3-4 intervjuer var. Därefter delade vi upp olika frågor vi skulle svara på, såsom arbetssätt, metod, perspektiv och så vidare. Var och en av oss svarade på en fråga i taget men sammanförandet skedde ihop.

Databearbetning och analysmetod

Efter att alla intervjuer med pedagogerna var klara så transkriberades dessa på data. Kvale & Brinkmann (2009) menar då att det blir en översättning från muntligt språk till skriftspråk. Då vi båda hade gjort intervjuer, transkriberade man sina egna intervjuer. När bearbetningen av intervjuerna sedan skulle göras så satt vi tillsammans med alla intervjuer framför oss för att se skillnader och likheter i det som pedagogerna sagt, för att då få en bättre bild över det material som vi fått.

Resultaten som framkom i intervjuerna delas upp efter de forskningsfrågor som vi använde oss av i studien. Det gjordes för att på ett enkelt sett hitta de olika pedagogernas erfarenheter, bemötande och arbetssätt när det gäller barn med ADHD i skolan.

Det fenomenologiska och det behavioristiska perspektivet blev sedan till grund för analysen av vad pedagoger sa i intervjuerna. Genom att analysera intervjuerna och litteraturen genom dessa perspektiv kunde vi se att det fanns likheter mellan pedagogernas sätt att arbeta och utmaningar, det som sägs i litteraturen och med hur perspektiven är framställda.

Forskningsetiska aspekter

Genom mail tog vi i kontakt med dem som vi kom att intervju. I mailet informerade vi pedagogerna om vilka vi var och vad det var som vi skulle intervju dem om (Bilaga 2). I mailet meddelade vi dem

att intervjuerna raderas efter transkriberingen och inget namn eller skola dem jobbar på nämns för att på så sätt skydda dem intervjuades anonymitet.

Informationskravet

Dem intervjuade informerades om det som finns med i vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) om informationskravet, att dem när dem vill kan avbryta intervjun, vad vi skulle intervju om och att det är frivilligt att vara med i intervjun.

Samtyckeskravet

Enligt samtyckeskravet (Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, 2002) så meddelade vi dem att det dem när som helst kan avbryta intervjun och intervjun inte skulle spelas in om dem inte ville det, utan då kommer endast att anteckningar att ske.

Konfidentialitetskravet

Intervjuerna som gjordes är också anonyma och precis som enligt konfidentialitetskravet (vetenskapsrådets forskningsetiska principer, 2002) kommer dem inspelade intervjuerna att transkriberas och sedan raderas så att ingen utomstående kan identifiera dem som medverkat i intervjuerna.

Nyttjandetskravet

Slutligen meddelade vi dem intervjuade om att intervjuerna enbart kommer att användas för vårt examensarbete och att det inte kommer att förekomma någon annanstans. Detta i enlighet av vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) om nyttjandetskravet.

Studiens kvalitet

Intervjuer som vi valde att använda som metod anser vi är det bästa som vi hade kunnat välja till vår studie. I och med att intervjuerna spelades in, gjorde att det gick att lyssna igenom dem flera gånger för att på så sätt kunna få med allt när dem senare skrevs rent. Vi tycker att vi med hjälp av intervjuerna fick fram det som vi ville få av pedagogerna, nämligen vad för erfarenheter, vilka utmaningar och vad för arbetssätt pedagogerna har i arbetet med barn som har diagnosen ADHD.

Reliabilitet (tillförlitlighet) handlar om kvaliteten på det mätinstrument som man använder i studien. (Stukát, 2011). Skulle intervjupersonerna ge annorlunda svar eller förändra sitt svar om någon annan kom och intervjuade dem om samma sak (Kvale & Brinkmann, 2009). I studien ville vi se hur olika pedagoger arbetar och har för erfarenheter kring barn med ADHD, så att pedagogernas tankar kom fram. Genom att ha intervjuguide med frågor som ligger nära vårt syfte och vår frågeställning anser vi att studien är tillförlitlig.

Själva giltigheten (validiteten) handlar om i en studie om man undersöker det som man ska undersöka (Stukát, 2011). Validiteten i intervjusammanhang kan sägas vara om intervjuguiden och frågorna gjorda så att det frågas har med studien att göra, och om är det som intresserar oss (Kvale & Brinkmann, 2009)

Studien visar inte den allmänna pedagogens tanke, utan det är enbart de intervjuade pedagogernas tankar och erfarenheter, vilket inte behöver stämma överens med alla andra pedagoger. Därför är studien inte valid för alla, utan enbart för de intervjuade.

Intervjuerna gjorde vi inte tillsammans, utan vi delade upp oss och gick ut med samma intervjuguide. Intervjuguiden hade vi innan gått igenom för att på sätt se till att vi båda gick ut med likadan förståelse och tolkning, om frågorna skulle behövas förklaras för pedagogerna.

Men det är också en svaghet att intervjuerna inte gjordes av oss båda tillsammans. Det här kan göra att intervjuerna skiljer sig från varandra och blir olika, då vi som personer är olika och agerar och tänker inte på samma sätt. Det behöver dock inte bara vara en svaghet att vi delade upp oss och inte gick tillsammans. Trost (2010) menar att när två stycken är ute och intervjuar tillsammans kan det finnas en risk att den som blir intervjuad känner att intervjuarna har maktövertagande och att den som blir intervjuad är i underläge.

Resultat

Resultatet som har framkommit i intervjuerna med pedagogerna delas upp efter den frågeställningen som studie har.

Pedagogernas erfarenhet (perspektiv) av barn med ADHD

Resultatet av pedagogernas erfarenheter av barn med ADHD visar att alla vi intervjuade har på ett eller annat sett mött och arbetat med elever med ADHD. Vi kan se att de pedagoger med mest erfarenhet är specialpedagogerna som ständigt möter barn med svårigheter av olika slag och med olika diagnoser. Även de andra pedagogerna har väldigt mycket erfarenhet av arbetet med barn med ADHD.

Specialpedagog 2 menar att skolans roll är väldigt stor i hur elever slutar upp senare i livet. Hen menar att baserat på deras livserfarenheter leds till den nuvarande plats de befinner sig på och som vidare leder dem till den plats de hamnar på. Pedagogen pratar om erfarenheten i skolan och hur den påverkar eleverna.

Om de väl kommer igenom skolan och men självförtroendet i behåll. Många av de här är ju stora entreprenörer och sådana som lyckas, kreativa människor. Som vill jätte mycket, jätte mycket energi (Specialpedagog 2).

Hen menar att diagnos eller egentligen inte spelar någon roll i hur framtiden ser ut utan det är baserat på vilka kunskaper och erfarenheter vi har med oss i bagaget.

Snittet av hur många års erfarenhet pedagogerna vi intervjuade har i skolan är cirka 15 års erfarenhet. En pedagog berättar om sitt barn som själv har diagnosen och att mycket av pedagogens erfarenhet kommer från sitt barn. För att få erfarenhet av barn med ADHD har ett flertal pedagoger vi intervjuat hänvisat till nya forskningsstudier som alla som vill kan ta del av, även grupparbeten i skolan och kurser på universitet som skolan skickar pedagogerna på. Vissa pedagoger berättar om att vi aldrig kan bli fullärdade med fullständig kompetens för att arbeta med dessa barn. En pedagog svarar följande då frågan om tillräcklig kompetens ställs:

Nej, jag anser att man alltid kan lära sig något nytt. Vi på skolan gynnas av ny forskning kring ADHD ständigt. Jag har koll på grunderna men samtidigt känns det som om samhället ständigt förändras och därmed krävs en ny tankebana kring mötet med barn i skolan i överlag (Fritidspersonal 2).

En annan svarar:

Sen hoppas jag ju naturligtvis att det kommer nya rön och forskningsrapporter om det så man kan lära sig ännu mer om det, för att jag inte känner att jag är fullärd. Det tycker jag aldrig att man är. Det finns utrymmen, hål som man skulle vilja fylla ännu mer. Jag har kanske lite grann där men jag vill utveckla det ännu mer. Jag känner ju att jag får mer kött på benen ju fler barn jag jobbar med som har den här problematiken, ju mer lär jag mig naturligtvis (Speciallärare 1).

Enligt specialläraren så är det viktigt att vi inte nöjer oss med det vi kan nu utan ständigt söker ny kunskap hela tiden. Detta för att utvecklas och vidare för att undervisa med högre resultat.

Det man måste vara medveten om att, även om jag sitter här nu och har en hyfsad erfarenhet utav barn med den här problematiken, så kan jag inte nöja mig med det, utan jag måste ju hela tiden jobba på att förbättra min kunskap och, och mina arbetssätt, och jobba på det. Jag kan ju inte nöja mig med där jag är idag” (Speciallärare 1).

En annan viktig aspekt pedagogerna nämner för att underlätta arbetet med barn i skolan med ADHD är samarbetet inte bara med sina kollegor utan med hemmen.

Det är alltså en del av socialtjänsten fast det är inte, man, dit kan man gå ändå, när man sviken själv som förälder, att man vill ha stöd, både föräldrar stöd och sen har de samtalsgrupper och så med barn (Specialpedagog 2).

Specialpedagog 2 menar att samarbetet med föräldrar ä viktig och för att vidare underlätta för arbetet med barnen. Hen menar att barnen bör ha samma bemötande hemma som i skolan för att nå bästa resultat.

Specialpedagogerna är dem med mest erfarenhet av barn med ADHD då som ständigt möter elever som har diagnosen. Genom att läsa nya forskningsstudier och ta del av kurser som universitetet har, får pedagogerna erfarenheter. Flera pedagoger menar att man måste följa med i utvecklingen för att man ska kunna förbättra sin kunskap om diagnosen ADHD.

Utmaningar som pedagogerna möter

Fritidspersonal 1 menar att man måste ligga steget före och ha framförhållning när det gäller att arbeta med barn som har ADHD. Man måste lära känna barnet så pass bra att man ungefär vet vad som kommer hända innan barnet gör det som det ska göra.

Ja, som här på 70 barn. Ett barn med ADHD. På fritids måste du hela tiden ha lite framförhållning. Du måste lära känna barnet så pass bra, att du vet vad som ungefär kommer att hända innan barnet gör det som det ska göra (Fritidspedagog 1).

När dem får diagnoser, så får dem sällan bara en renodlad ADHD menar klasslärare 1. Utan det är ofta tilläggsdiagnoser som autism, eller att dem har en form av språkstörning. Det är många bitar att ta hänsyn till och jobba med.

Alltså att när dem får diagnoser, så får dem sällan bara renodlad ADHD. Det är många tilläggs diagnoser, så det är så många bitar att ta hänsyn till. Dem kan ju ha språkstörningar en form av autism. Så det är många bitar att jobba med (Lärare 1).

Det tydligaste och också bland de svårare utmaningarna är koncentrationen där Fritidslärare 2 förklarar de klassiska symptomen för ADHD.

Ja, typiska tecken på ADHD är koncentrationen, svårigheter med att sitta stilla, de är impulsiva, kan inte fullfölja sitt påbörjade arbete, de hoppar gärna över arbetsuppgifter. De blir lätt irriterade och arga, de missförstår ofta olika situationer eller händelser (Fritidslärare 2).

Det finns flera olika utmaningar pedagoger kan möta i mötet med ett barn med ADHD, bland annat all disciplin och struktur som krävs av pedagogen att ha i barnets omgivning. Att anpassa undervisningen menar ett flertal pedagoger är utmanande.

Lärare 1 nämner straff och menar att barnen inte kan gömma sig bakom sin diagnos utan måste mötas för sitt olämpliga arbete.

Men jag tror på att ha en bra relation, och försöka ge positiv feedback. Men sen som jag sa, att man kan inte gömma sig bakom sin diagnos, utan har man gjort något dumt, så får man ta ansvar för det (Lärare 1).

Hen påpekar också relationen mellan pedagog och elev och positiv feedback vilket Specialpedagog 2 också nämner. Hen menar att belöningssystem inte är passande alltid, att det inte riktigt gynnar eleven specifikt, utan att belöningen bör ske i form av att motivera eleven att satsa på det vi väljer som viktigast.

Man kan ju inte förbättra allt på en gång, utan är det något som är viktigt då får man bestämma vad som är viktigast och motivera eleverna, att nu satsar vi verkligen på det här, det här är vad du ska tänka på och vi ska hjälpa åt och sen att inte tjata (Specialpedagog 2).

Stressen som uppstår i arbetet med barnen menar Fritidslärare 2 är väldigt utmanande många gånger även att hålla ner deras tempo menar Fritidspersonal 1. Klasslärare 2 menar att lägga märke till flickor med ADHD också kan vara en utmaning eftersom hen menar att det sociala samspelet visar en skillnad i jämförelse med pojkar. Klasslärare 2 menar att andra i omgivningen av en flicka med ADHD kan uppfatta henne som en person som vill bestämma och inte som en flicka som har svårt att uppfatta instruktionerna andra ger och därför vill ha hand om saker själv. Flickan menar klasslärare 2 är inte lika hyperaktiv som en pojke kan vara och därför svårare att diagnostisera. Men bland det viktigaste menar speciallärare 1 är att ha en passande miljö för barn med ADHD.

I arbetet med barn med ADHD finns det många utmaningar. Som till exempel att när barnen får sin diagnos, blir det sällan en renodlad ADHD utan ofta något annat som en språkstörning. Att anpassa undervisningen är något som flera pedagoger menar är utmanade, och att få eleverna att koncentrera sig då dem kan ha svårt att fullfölja det dem påbörjat och gärna hoppar över uppgifter.

Användning av arbetssätt

Fritidspersonal 1 använder sig av ett belöningssystem. Under en 40 min lektion kan ett barn med ADHD jobba bra i 10-15 minuter, sen måste något annat göras, som att ta luft, leka med något för att sedan jobba igen. Att låta dem jobba på och sedan som belöning låta eleven göra något kul, för att sedan jobba igen. Det är något som är fritidspersonal 1 har erfarenhet av att använda som arbetssätt med barn med ADHD. Fritidspersonal 2 menar att alla är olika och att hon anpassar sig efter deras behov och använder sig av det som barnen är bäst på och arbetar kring det. Fritidspedagog 2 menar att pedagoger bör använda barnens styrkor i aktiviteter där elevernas svagheter sedan läggs till.

Jag använder många gånger hans styrkor och intressen som medel. Han tycker exempelvis om att spela spel, då skapar jag ett spel där matematik är involverat (Fritidspedagog 2).

Klasslärare 1 använder sig av arbetssätt att ha lagom långa arbetsuppgifter och dem ska vara lagom svåra. Hon använder sig av belöningssystem att om dem gör en uppgift, får barnen sedan göra något som dem tycker om. Sen att ge mycket positiv feedback, som att visa att barnet är duktigt och pusha dem genom att säga ”det här klarar du bra” och så vidare.

Att vara strukturerad i sitt arbete menar alla pedagoger vi intervjuade är väldigt viktigt för att kunna nå ut till barnet med ADHD. Att inte sucka och ständigt vara positiv i mötet med eleven. Speciallärare 1 menar att tålmodet är ytterst viktigt i mötet. Speciallärare 1 menar följande:

Ja, för det första använder jag ju tålmodet väldigt mycket. Eh, när de missuppfattar mig så kan de ju visa det på ett sett som kan vara provokativt. Där behöver jag ju bemöta dem med tålmod. Att inte jag personligen går igång på deras sätt att reagera när de inte förstår. Det tycker jag är en jätte viktig grundregel. För att ha tålmodet med dem och lugnt och försiktigt förklara för dem på ett annat sett vad det är jag menar och tala om för de och ge den möjligheten att, det finns ingen gräns på hur många gånger du kan fråga mig innan du försåt. Du får fråga hur många gånger som helst. Det är jag som inte når dig om jag informerar fel. Det är jag som inte kan det då (Speciallärare 1).

Specialläraren menar att alla barn är olika och därför, för att nå ut till den enskilda eleven på bästa sätt, är att respektera barnet för den person hen är för att vidare kunna nå ut till eleven med hjälp av elevens styrkor.

Respekt mot människan, för vem det är, vilka intressen de har. Jag tycker det är ganska viktigt att ta reda på mer om varje enskild person så att jag vet ungefär vad, vilket område vi kan röra oss i när vi möts (Speciallärare 1).

Labbmateriell är också ett väldigt bra sätt att arbeta på för att nå ut till eleverna menar speciallärare 1. Hen pratar om något som de kallar för uppdraget på skolan. Det handlar om att arbeta med cirka 10 barn där de fokuserar på koncentrationen under lekförhållanden. Alla barn är medvetna om att de tränas på att sitta stilla och så vidare. Specialpedagog 1 menar att bemötandet är otroligt viktigt, att vara tydlig och stötta eleven. Fritidslärare 2 menar att pedagogerna måste utgå från barnens behov och så vidare för en bättre förståelse för elevens kunskaper och vidare för gynnsamma arbetssätt, hen säger följande:

Eftersom de är olika krävs det att jag anpassar mig efter deras behov. Ja, man kan säga att jag använder mig av det de kan bäst och jobbar sedan kring det. Eh, Att lära känna varje individ är väldigt viktigt för att kunna nå ut till dem på bästa sett (Fritidslärare 2).

Lärare 2 berättade liknande:

jo, ja, det är så att jag tittar på vilka behov eleven har. Det är viktigt att man tänker på att stärka det han är bäst på. att jag, han, att vi tillsammans jobbar på hans styrkor istället för att arbeta i en grop. Alltså att, ja, ja att inte gå in på hans svagheter för att inte trycka ner honom och undvika att ge honom kritik (Lärare 2).

Placering i klassrummet menar Specialpedagog 2 är viktigt att tänka på som klasslärare. Hen menar att miljön bidrar till svårigheter och utmaningar för ett barn med ADHD.

Vi jobbar ju med att miljön gör väldigt mycket, och har man ett barn eller överhuvudtaget tycker jag, en syn på funktionshinder. I alla fall har jag den synen att, ett barn med funktionshinder, det spelar inge roll vad det är. Om jag är intelligent nog och förstår att det här barnet har en svårighet så är det min skyldighet att anpassa miljön runt omkring barnet så att det blir bättre. Så att det barnet har möjlighet att fungera bättre (Specialpedagog 1).

Om man bara kör det vanliga, som man gör med alla barn, då blir det omöjligt för det här barnet att klara av det. Men får den vistas i en miljö, där saker och ting är tillrättalagda på ett sätt, det behöver inte betyda att det är tillåtande, därför att vi här är i den uppfattningen att man aldrig kan skylla på sin ADHD när man gör dumma saker. Utan det får man ta ansvar för oavsett om man har ADHD eller inte. Men om vi i miljön tillrättaläger det som finns runt omkring, för att vi förstår att det här barnet har svårigheter, då brukar det ofta utkristallisera sig vilka som verkligen har ADHD och vilka som inte har. För de som inte har svarar ju upp till det här som vi gör med miljön och det som vi arbetar med då. Och då märker man att jaha det här gick ju bra. Och då kan man undra om det är ADHD då? (Specialpedagog 1).

Även hen menar att tjat ska undvikas och att skapa en stark relation till eleven är viktig. Det Specialpedagog 2 menar att relationen är viktig eftersom alla barn är olika och att vårt möte med den enskilda individen handlar om hur eleven är som person vilket vidare innebär att vi pedagoger bör lära känna varje elev och därmed utgå ifrån just den enskilda elevens behov, kunskaper och intressen. Att ha ständig kontakt med föräldrar är också väldigt viktig för att underlätta för eleverna både hemma och i skolan. Specialpedagog 2 anser att skolan och hemmet påverkar varandra och vidare hur eleven beter sig och handlar. Att hjälpa föräldrarna att arbeta och förstå diagnosen på samma sätt som skolans personal gör är som sagt viktig och därför skickas föräldrar på kurser och föräldraprogram för att lära sig hämma problemen som uppstår kring barnet.

Föräldrasamarbete är A och O (Specialpedagog 2).

Ett annat arbetsätt är gruppuppdelningen. Många av pedagogerna menar att mindre grupper oftast gör det lättare för eleven med ADHD att fokusera på sitt. Mindre grupper gör också att det inte finns lika mycket som händer i klassrummet och därmed en lugnare och lättare miljö för eleven med ADHD att arbeta i.

Det finns flera sätt att arbeta med barn med ADHD, då alla barn är olika och därmed måste utgå från den enskilda elevens behov. Vissa pedagoger använder sig av labbmateriel för att nå ut till eleverna, medan andra av positiv förstärkning (belöningssystem). Det är viktigt att miljön är anpassad efter elevens behov, att man ger positiv feedback till eleven, att man stöttar och är tydlig i sitt bemötande

med eleven och att man har tålamod och är strukturerad i sitt arbete.

Analys

I analysen kopplar vi samman resultatet vi kommit fram till med de teoretiska aspekter och tidigare forskningar som nämnts. För att klargöra kopplingen skriver vi ner de olika rubrikerna från resultatet i analysen för att vidare klargöra kopplingen kring pedagogers erfarenheter, utmaningar och arbetssätt.

Erfarenheter (Perspektiv)

Specialpedagog 2, menar att alla barn är olika, därför måste pedagoger lära känna varje elev och utgå efter elevens behov och intressen. Detta är en del av den omgivning som en elev möter i skolan. Relationen till eleverna är viktig menar Specialpedagog 1 som menar att om man vet att en elev har en svårighet, så är det ens skyldighet att anpassa miljön kring barnet så det blir bättre och så att barnet får möjlighet att fungera bättre. Detta kopplar vi till det behavioristiska perspektivet där Skinner (Jerlang, 2008) menar att man ska se till omgivningen, att man kan forma omgivningen för att uppnå de målen som man vill uppnå med ett barns utveckling. Han menar att våra handlingar i samspel med omgivningen, det som vi har runt oss, är orsaken till att vi utvecklas och får erfarenheter.

Enligt Skinner (Jerlang, 2008) är vår aktivitet, eller våra handlingar i samspel med den omgivningen vi har runt oss, orsaken till att vi till exempel utvecklas, får erfarenheter och lär oss språket. Många av pedagogerna pratar om att lära mer kunskap om ADHD och därför skickas många av pedagogerna på skolan till kurser på universitet, att läsa nya forskningsstudier och har grupparbeten på skolan för att vidare kunna möta eleverna och påverka dem till att lyckas i skolan.

Pedagoger nämner att barn med ADHD inte bara kan hjälpas i skolan, utan för att nå bästa resultat samarbeta med hemmen vilket socialstyrelsen också skriver om. Socialstyrelsen menar att barn med ADHD ofta diskuteras utifrån ett skolperspektiv men att vi inte får glömma att hemmiljön också påverkas och påverkar barnen (Socialstyrelsen, 2002). Föräldrar får sällan hjälp och stöd i mötet med sina barn, hur de ska bemöta dem gynnsamt utan att det skapar ostabilitet i deras tillvaro. En miljö där mycket tjat och konflikter finns skapar frustrationer, stress och skuld känslor hos föräldrarna och även hos barnet.

Enligt pedagogernas erfarenheter är elevernas framtid baserad på deras kunskaper och erfarenheter vilket Skinner (Jerlang, 2008) nämner i det behavioristiska perspektivet. Han menar att utveckling dels beror på medfödda skillnader, till exempel olikheter hur snabbt man lär sig, men också på själva inlärningsprocesserna. Inlärningsprocesserna är sedan beroende av omgivningens tillrättaläggande eller bristen på den.

Utmaningar pedagoger möter i skolan

Socialstyrelsen (2002) menar att om skolmiljön inte anpassas efter eleven med ADHD, så kan det bli en bidragande faktor till att barnet får ökade svårigheter. Det är skolans uppgift att se till att eleverna på skolan har en stabil och säker miljö för att förhindra problematik och svårigheter hos elever. Även

Tufvesson (2007) menar att miljön gör kan påverka ett barn med ADHD negativt om den inte är tillrättalagd. En sådan sak som att ha en egen sittplats är något som visat sig ha en positiv påverkan för att barn med ADHD ska kunna koncentrera sig bättre. Specialpedagog 2 menar att det är viktigt att tänka på hur placeringen i klassrummet ser ut, och detta menar även Socialstyrelsen (2002), att placeringen måste vara genomtänkt för att på så sätt underlätta för eleven.

Vissa pedagoger pratade om att barn med ADHD ofta inte bara har en diagnos utan att det finns andra så kallade tilläggsdiagnoser. Detta anser pedagogerna är väldigt utmanande eftersom det blir många fler bitar att jobba med. Detta skriver även Kadesjö (2000) som menar att resultat visar att ADHD som en ren diagnos är väldigt sällsynt. Barn som har ADHD plus någon typ av inlärningssvårighet, visar sig vara många fler än de barn som enbart bara har ADHD. Det är inte bara diagnosen som är en utmaning utan också samspelet mellan lärare och elev, hur läraren möter barnet med ADHD.

Pedagogerna vi intervjuade pratade om straff i ett klassrum. En utav pedagogerna nämnde att straff är ett sätt att möta det olämpliga beteendet med. Vad är då straff och varför? Velasquez (2012) menar att när man använder sig av tillrättavisningar blir det ett maktspel mellan elev och pedagog som skapar en stämning där både pedagogen och eleven uttrycker negativa saker och känslor. När det gäller straff som åtgärd (som till exempel att kasta ut en elev), menar Velasquez (2012) att denna åtgärd används av pedagogen när elevernas reaktioner på undervisningen inte motsvarar pedagogens förväntningar.

Arbetsätt

Skinner (Jerlang, 2008) menar att genom att ge en positiv förstärkning efter ett önskat beteende har uppstått, ökar sannolikheten till att det sker igen. En sådan positiv förstärkning använder sig både Fritidspersonal 1 och klasslärare 1 sig av i arbetet med barn med ADHD. Fritidspersonal 1 gör det genom att barnen först får jobba i 10-15 min och sedan göra något annat som dem tycker är kul, för att sedan jobba igen. Och klasslärare 1 använder sig av positiv förstärkning genom att ge mycket bra feedback och uppmuntran till eleverna, men också genom att barnen först gör den uppgiften som ska göras för att sedan få göra en uppgift som dem tycker är rolig. Även Socialstyrelsen (2002) talar om att genom att uppmuntra eleverna gör att deras självförtroenden stärks vilket leder till att de tror på sin egen utveckling och litar på sin förmåga.

Enligt skollagen måste undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. undervisningen ska underlätta för barnens framtida lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas tidigare erfarenheter, deras bakgrund, språk och kunskaper (Skolverket, 2011). För att hjälpa elever med svårigheter behövs det att man hjälper barnet att hantera sina svårigheter och slutligen komma förbi dessa. För att lyckas med att utveckla ett bra arbetsätt som leder till att eleven blir bättre på att lära och kontrollera sitt beteende krävs det att pedagogerna arbetar med att hjälpa eleverna komma över de grundläggande svårigheterna (Socialstyrelsen, 2002). Både fritidslärare 2 och lärare 2 menar detsamma. De menar att alla elever är olika och därför viktigt att lära känna elevens individuella behov och utgå ifrån dem. Eftersom man inte kan nå ut till eleverna genom tjt krävs det snabba, täta och tydliga återkopplingar och handlingar (Socialstyrelsen, 2002).

Ett annat arbetsätt är gruppuppdelningen. Många av pedagogerna menar att mindre grupper oftast gör det lättare för eleven med ADHD att fokusera på sitt. Mindre grupper gör också att det inte finns lika mycket som händer i klassrummet och därmed en lugnare och lättare miljö för eleven med ADHD att arbeta i. Detta skriver även Socialstyrelsen (2002). Socialstyrelsen (2002) menar att smågruppsfördelningar många gånger kan vara en väldigt givande lösning för barn med svår ADHD problematik.

Diskussion

Genom intervjuerna har vi fått svar på av pedagogerna hur dem möter barn med ADHD och vad dem använder för arbetssätt/metoder i sitt arbete. Intervjuerna har samtidigt visat att det inte bara finns ett säkert arbetssätt som man kan använda sig av, utan alla barn är olika individer och alla har ADHD på sitt egna sätt. Det finns flera saker som man som pedagog behöver tänka på när man arbetar med barn som ADHD, som till exempel i omgivningen, hur klassrummet ser ut, vad som finns i klassrummet, arbeta i mindre grupper och hur platserna i klassrummet är placerade. En annan viktig sak som framkom var vikten av att ha ett bra bemötande och att bygga trygga relationer med barnen som man jobbar med.

Samtliga som intervjuades hade erfarenhet av att jobba med barn som har ADHD och det blev då lättare att få fram svar på den frågeställningen och det syfte som vi hade med studien. Hade ingen pedagog haft någon erfarenhet så skulle svaren på arbetssätt/metod och på bemötande kunnat se annorlunda ut. Nu vart det inte så, och vi kunde genom kvalitativa intervjuer få fram så mycket information som möjligt från pedagoger med erfarenhet av att jobba med barn som har ADHD. Resultatet från intervjuerna gav oss material att se hur man kan arbeta på olika sätt, som till exempel använda sig av labbmateriel, belöningssystem eller att ha lagom långa och svåra arbetsuppgifter. I materialet från pedagogerna kunde sedan knytas till den litteratur som finns med i arbetet. Vi kunde se att arbetssätt/metoder som pedagogerna använder sig av i sitt arbete även finns med i forskning som skrivits om ämnet. Även betydelsen av bemötandet som pedagoger nämnt i intervjuerna har visat sig i forskningen också vara en viktig del i arbetet med barn med ADHD. Det kan sägas att pedagogerna som vi talat med har genom sin erfarenhet och sin kompetens skapat sig verktyg för hur man kan jobba och hur man bemöter barn som har diagnosen ADHD.

Resultatdiskussion

Resultatet visar hur pedagoger arbetar med barn med ADHD och vad de har för tankar och erfarenheter av barnen med diagnosen.

Erfarenheter av ADHD i skolan

Pedagogerna vi intervjuade berättade om deras erfarenheter där vi tydligt fick höra om hur stor vikten är av ett samarbete med föräldrarna, att lyssna på eleverna, att tänka på miljön i barnens omgivning, att utgå utifrån elevernas förutsättningar och behov, att lyssna på eleverna och inte tjata, att ha struktur och att vara kortfattad, enkel i sina formuleringar också att arbeta i mindre grupper menar de är bättre för barn/elever med diagnosen ADHD. Tittar vi närmare på vad både Skolverket (2011) och Socialstyrelsen (2002) skriver nämner båda vikten av att anpassa undervisningen utefter elevens förutsättningar och behov. Skolverket (2011) menar att undervisningen måste vara anpassad för att underlätta för eleven, deras framtida lärande och kunskapsutveckling men hjälp av barnens tidigare erfarenheter, deras bakgrund, språk och kunskaper (Skolverket, 2011). Socialstyrelsen (2002) menar att barn med ADHD påverkas av miljön och om miljön inte är anpassat till barnet kan de bli en bidragande faktor till ökade svårigheter för barnet och Socialstyrelsen (2002) menar då att vi till att börja med bör arbeta med barnens grundläggande svårigheter för att arbeta bort grunderna och hämma

problemen (Socialstyrelsen, 2002).

Arbetsätt/Metoder för att hämma diagnosen ADHD

Socialstyrelsen (2002) menar att psykosociala interventionsprogram, föräldrautbildningsprogram och medicinering gemensamt hjälper barn med diagnosen ADHD. Föräldraprogrammen hjälper föräldrar att arbeta tillsammans med pedagoger för att vidare gemensamt dämpa problematiken som uppstår kring barnet (Socialstyrelsen 2002). Flera av pedagogerna nämner att vi måste utgå från varje elevs individuella behov, att se vad eleven kan och därefter arbeta med att stärka deras styrkor ytterligare. Skinner menar att vi kan påverka elevernas beteende genom positiv förstärkning, att man belönar eller berömmar eleven då ett önskat beteende uppstår (Jerlang, 2008). Olsson och Olsson (2013) menar att pedagoger bör utgå från olika tankar i mötet med barn med ADHD. De menar att pedagogen ska utgå från kunskapsnivån, vilka svårigheter eleven har och var eleven befinner sig inom olika ämnen, att behandla frågor om elevens begåvningsnivå, beskriva elevens självbild, trotsbeteende, aggressiviteten, depressionsbenägenheten och så vidare och undersöka barnets roll i olika barngrupper, vuxenrelationer, mobbning med mera för att vidare kunna möta det enskilda barnet och lindra de svårigheter eleven möter (Olsson & Olsson, 2013). Fritidslärare 2 menar att pedagogerna måste utgå från barnens behov och så vidare för en bättre förståelse för elevens kunskaper och vidare för gynnsamma arbetsätt, hen säger följande:

Eftersom de är olika krävs det att jag anpassar mig efter deras behov. Ja, man kan säga att jag använder mig av det de kan bäst och jobbar sedan kring det. Eh, Att lära känna varje individ är väldigt viktigt för att kunna nå ut till dem på bästa sett (Fritidslärare 2).

Lärare 2 berättade liknande:

jo, ja, det är så att jag tittar på vilka behov eleven har. Det är viktigt att man tänker på att stärka det han är bäst på. att jag, han, att vi tillsammans jobbar på hans styrkor istället för att arbeta i en grupp. Alltså att, ja, ja att inte gå in på hans svagheter för att inte trycka ner honom och undvika att ge honom kritik (Lärare 2).

Velasquez (2012) menar att många pedagoger idag använder sig av straff för att åtgärda eller tillrättavisa elever då de handlar fel. Detta menar hon förhindrar förebyggandet av Problemen. Hon menar att denna form av behandling leder till ett maktspel mellan elev och pedagog som vidare leder till att eleven uttrycker negativa saker och känslor. Hon menar att straffen som barnet får är för att de inte motsvarar pedagogens förväntningar. Hon menar också att det många gånger kan vara så att pedagogen straffar elever på grund av brister i sin egen praktik (Velasquez, 2012). I det Behavioristiska perspektivet menar Skinner att den mest gynnsamma förstärkningsmetoden är då pedagogen berömmar eleven första gången och sedan kanske femte gången, att belöningen inte alltid sker utan i perioder. Lärare 1 nämner straff och menar att barnen inte kan gömma sig bakom sin diagnos utan måste mötas för sitt olämpliga arbete.

Men jag tror på att ha en bra relation, och försöka ge positiv feedback. Men sen som jag sa, att man kan inte gömma sig bakom sin diagnos, utan har man gjort något dumt, så får man ta ansvar för det (Lärare 1).

Hen påpekar också relationen mellan pedagog och elev och positiv feedback vilket Specialpedagog 2 också nämner. Hen menar att belöningssystem inte är passande alltid, att det inte riktigt gynnar eleven specifikt, utan att belöningen bör ske i form av att motivera eleven att satsa på det vi väljer som viktigast.

Man kan ju inte förbättra allt på en gång, utan är det något som är viktigt då får man bestämma vad som är viktigast och motivera eleverna, att nu satsar vi verkligen på det här, det här är vad du ska tänka på och vi ska hjälpa åt och sen att inte tjata (Specialpedagog 2).

Specialpedagog 2 nämner också vikten av föräldrarnas roll i samarbetet med skolan och mötet med barnet vilket vidare leder till ett bättre resultat hos eleven. Hen menar att arbetet med föräldrarna underlättar arbetet i skolan genom att föräldrarna arbetar hemma på samma sätt som skolan gör med eleverna.

Föräldrasamarbete är A och O (Specialpedagog 2).

Även Socialstyrelsen (2002) påpekar hur viktig samarbetet mellan skola och föräldrar är, de menar att föräldrarna och skolan regelbundet bör träffas för att lära föräldrarna att använda sig av samma tekniker som skolan för en mer stabil framgång. Ett sätt att lära föräldrarna på menar Socialstyrelsen är via Föräldrautbildningsprogram (Socialstyrelsen, 2002).

Speciallärare 1 berättar också om hur viktigt det är att ständigt söka efter ny kunskap. Hen menar följande:

Sen hoppas jag ju naturligtvis att det kommer nya rön och forskningsrapporter om det så man kan lära sig ännu mer om det, för att jag inte känner att jag är fullärd. Det tycker jag aldrig att man är. Det finns utrymmen, hål som man skulle vilja fylla ännu mer. Jag har kanske lite grann där men jag vill utveckla det ännu mer. Jag känner ju att jag får mer kött på benen ju fler barn jag jobbar med som har den här problematiken, ju mer lär jag mig naturligtvis (Speciallärare 1).

Utmaningar i mötet med- och runt ett barn med ADHD

Enligt Kadesjö (2000) är en av utmaningarna i skolan att pedagogerna oftast möter elever med inte enbart diagnosen ADHD utan en mix av olika diagnoser i samband. Detta bekräftar även lärare 1.

Alltså att när dem får diagnoser, så får dem sällan bara renodlad ADHD. Det är många tilläggs diagnoser, så det är så många bitar att ta hänsyn till. Dem kan ju ha språkstörningar en form av autism. Så det är många bitar att jobba med (Lärare 1).

Kadesjö (2000) menar också att elevernas inlärningssvårigheter är en utmaning för pedagogerna med tanke på koncentrationssvårigheterna som vidare leder till svårigheter i att exempelvis läsa.

Fritidslärare 2 menar följande:

Ja, typiska tecken på ADHD är koncentrationen, svårigheter med att sitta stilla, de är impulsiva, kan inte fullfölja sitt påbörjade arbete, de hoppar gärna över arbetsuppgifter. De blir lätt irriterade och arga, de missförstår ofta olika situationer eller händelser (Fritidslärare 2).

Miljön har många distraktioner och vidare bidrar det till ökade svårigheter och utmaningar för ett barn med ADHD menar Tufvesson (2007). Tufvesson menar att ett klassrum med många fönster exempelvis kan vara en utmaning för eleven och vidare för pedagogen som har som uppgift att underlätta för eleverna. Utmaningar eleven möter bidrar till en större utmaning för pedagogen. Ju mer som distraherar i klassrummet desto rörigare elev. Tufvesson menar att struktur och disciplin krävs, att så lite dekoration som möjligt hänger runt i klassrummet för att minska distraktionerna för eleven med

ADHD. I alla de intervjuer vi gjorde svarade alla pedagoger att miljön är en väldigt viktig utgångspunkt för att underlätta arbetet med barn med ADHD. Specialpedagog 1 sa följande:

Vi jobbar ju med att miljön gör väldigt mycket, och har man ett barn eller överhuvudtaget tycker jag, en syn på funktionshinder. I alla fall har jag den synen att, ett barn med funktionshinder, det spelar inge roll vad det är. Om jag är intelligent nog och förstår att det här barnet har en svårighet så är det min skyldighet att anpassa miljön runt omkring barnet så att det blir bättre. Så att det barnet har möjlighet att fungera bättre (Specialpedagog 1).

Om man bara kör det vanliga, som man gör med alla barn, då blir det omöjligt för det här barnet att klara av det. Men får den vistas i en miljö, där saker och ting är tillrättalagda på ett sätt, det behöver inte betyda att det är tillåtande, därför att vi här är i den uppfattningen att man aldrig kan skylla på sin ADHD när man gör dumma saker. Utan det får man ta ansvar för oavsett om man har ADHD eller inte. Men om vi i miljön tillrättalägger det som finns runt omkring, för att vi förstår att det här barnet har svårigheter, då brukar det ofta utkristallisera sig vilka som verkligen har ADHD och vilka som inte har. För de som inte har svarar ju upp till det här som vi gör med miljön och det som vi arbetar med då. Och då märker man att jaha det här gick ju bra. Och då kan man undra om det är ADHD då? (Specialpedagog 1).

Slutsatser

Vi har med det här arbetet velat visa hur pedagoger som är verksamma ute i skolan arbetar och vad dem har för erfarenheter av barn med ADHD. Man ska som pedagog anpassa undervisningen efter varje elevs behov och förutsättningar (LGR11), därför behöver pedagoger som jobbar med barn som har diagnosen ADHD kunskap, vad man kan göra för att det ska bli så bra som möjligt. Man möter i arbetet med barn med ADHD stora utmaningar. Om man som pedagog vet hur man kan använda olika arbetssätt, och vet hur viktigt det är med bemötande samt bygga trygga relationer mellan pedagog och elev, men också anpassa omgivningen för att utvecklingen ska bli så bra som möjligt, så ger man barn med ADHD en större möjlighet att lyckas i skolan. Men man kan även som pedagog göra så att möjligheten till att lyckas blir ännu större i skolan, detta genom att bygga ett samarbete med hemmet, så att man jobbar åt samma håll både i skola och hem.

Vidare forskning

För att vidare forska kring barn med ADHD och pedagogernas möten/arbetssätt med dem kan man göra en kunskapsstudie om pedagogernas kunskaper kring barn med ADHD och hur man vidare kan förbättra och underlätta för elever med diagnosen ADHD. Med hjälp av denna kunskapsstudie kan vi få en bättre förståelse för hur det verkligen ser ut i skolan. När resultatet står framför oss blir det sedan lättare för att kunna se hur många som är tillräckligt kompetenta för att arbeta med elever med ADHD och vidare kunna arbeta med att hitta olika lösningar, medel och studier som lär pedagogerna att möta alla barn med full kompetens.

Detta anser vi är viktigt eftersom skolan inte enbart innefattar en sorts personlighet utan väldigt många olika och därför måste pedagoger ha tillräcklig kunskap för att kunna möta alla barn utifrån deras behov, för att vidare gynna deras utveckling på bästa sätt.

Referenser

- Balldin, N & Hedevåg, (2013). *En skola som hjälper eller stjälper? ADHD ur ett pedagogiskt perspektiv*. Socialmedicinsk tidskrift [0037-833X] Balldin, N yr:2013 vol:90 iss:3 pg:432
- Ekström, Bo-Lennart (2012). *Kontroversen om DAMP [Elektronisk resurs]: en kontroversstudie av vetenskapligt gränsarbete och översättning mellan olika kunskapsparadigm*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2012
- Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/29641>
- Gillberg, C. (2013). *Ett barn i varje klass: om ADHD och DAMP*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Jerlang, E. (red.) (2008). *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion*. (5., [utök. och rev.] uppl.) Stockholm: Liber
- Kadesjö, B. (2000). *Neuropsychiatric and neurodevelopmental disorders in a young school-age population: epidemiology and comorbidity in a school health perspective*. Diss. (sammanfattning) Göteborg: Univ. Göteborg.
- Kadesjö, B. (2008). *Barn med koncentrationssvårigheter*. (3., [aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber.
- Kadesjö, B., & Kadesjö, C. (1999). Damp och ADHD "osynliga" funktionshinder. Genomtänkt omhändertagande av riskbarn främjar optimal utveckling. *läkartidningen.se*, nr 12 sid 1455-1462.
- Konstenius, M. (2013). *ADHD in substance use disorders - prevalence and pharmacotherapy*. Stockholm: Karolinska institutet.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, B.-I., & Olsson, K. (2013). *Att se möjligheter i svårigheter - Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Rudhe, E. (den 04 09 2012). *Diagnoser har blivit allt viktigare*. Hämtat från Lärarnas Nyheter: <http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2012/09/04/diagnoser-har-blivit-allt-viktigare-0>
- Socialstyrelsen.(2010) *Barn som utmanar: barn med ADHD och andra Beteendeproblem*.
- Socialstyrelsen. (2002): *ADHD hos barn och vuxna: Artikelnr 2002-110-16: (ISBN 91-7201-656-6)*.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshem*. Västerås: Klimatneutralt företag, - Edita.

- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Tufvesson, C. (2007). *Concentration difficulties in the school environment [Elektronisk resurs]: with focus on children with ADHD, autism and down's syndrome*. Diss. (sammanfattning) Lund: Lunds, 2007. Lund.
- Velasquez, A. (2012). *AD/HD i skolans praktik: en studie om normativitet och motstånd i en särskild undervisningsgrupp*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2012. Uppsala.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer – inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf Hämtad 2013-12-02

Bilagor

Följande kriterier gäller för ADHD enligt svenska översättningen av DSM-IV (APA, 1995):

Antingen (1) eller (2):

2.2.1 Ouppmärksamhet

Minst sex av följande symtom på ouppmärksamhet har förelegat i minst sex månader till en grad som är maladaptiv och oförenlig med utvecklingsnivån:

- a) är ofta ouppmärksam på detaljer eller gör slarvfel i skolarbete, yrkesliv eller andra aktiviteter.
- b) har ofta svårt att bibehålla uppmärksamheten inför uppgifter eller lekar.
- c) verkar ofta inte lyssna på direkt tilltal.
- d) följer ofta inte givna instruktioner och misslyckas med att genomföra skolarbete, hemsysslor eller arbetsuppgifter (beror inte på trots eller på att personen inte förstår instruktionerna).
- e) har ofta svårt att organisera sina uppgifter och aktiviteter.
- f) undviker ofta, ogillar eller är ovillig att utföra uppgifter som kräver mental uthållighet (t.ex. skolarbete eller läxor).
- g) tappar ofta bort saker som är nödvändiga för olika aktiviteter (t.ex. leksaker, läxmaterial, pennor, böcker eller verktyg).
- h) är ofta lätt distraherad av yttre stimuli.
- i) är ofta glömsk i det dagliga livet. (Socialstyrelsen, 2002, s. 27-28)

2.2.2 Hyperaktivitet

Minst sex av följande symtom på hyperaktivitet/impulsivitet har förelegat i minst sex månader till en grad som är maladaptiv och oförenlig med utvecklingsnivån:

Hyperaktivitet

- a) har ofta svårt att vara stilla med händer eller fötter eller kan inte sitta still.
- b) lämnar ofta sin plats i klassrummet eller i andra situationer där personen förväntas sitta kvar på sin plats en längre stund.

- c) springer ofta omkring, klänger eller klättrar mer än vad som anses lämpligt för situationen (hos ungdomar och vuxna kan det vara begränsat till en subjektiv känsla av rastlöshet).
- d) har ofta svårt att leka eller utöva fritidsaktiviteter lugnt och stilla.
- e) verkar ofta vara ”på språng” eller ”gå på högvarv”.
- f) pratar ofta överdrivet mycket. (Socialstyrelsen, 2002, s. 27-28)

2.2.3 Impulsivitet

- a) kastar ofta ur sig svar på frågor innan frågeställaren pratat färdigt.
- b) har ofta svårt att vänta på sin tur.
- c) avbryter eller inkräktar ofta på andra (t.ex. kastar sig in i andras samtal eller lekar).

B. Vissa funktionshinderande symtom på hyperaktivitet/impulsivitet eller ouppmärksamhet skall ha funnits före sju års ålder.

C. Någon form av funktionsnedsättning orsakad av symtomen (”some impairment from the symptoms”) föreligger inom minst två områden (t.ex. i skolan/på arbetet och i hemmet).

D. Det måste finnas klara belegg för kliniskt signifikant funktionsnedsättning (”there must be clear evidence of clinically significant impairment”) socialt eller i arbete eller studier.

E. Symtomen förekommer inte enbart i samband med någon genomgripande störning i utvecklingen, schizofreni eller något annat psykotiskt syndrom och förklaras inte bättre av någon

Mail till pedagogerna

Hej,

Vi heter Patricja och Jonas, och vi läser sista termin till Fritidspedagoger på Stockholms Universitet. Vi ska nu börja med vår C-uppsats där vi tänkte undersöka "Pedagogers syn på ADHD och elever med ADHD". För att få reda på detta tänkte vi åka ut och intervjua pedagoger i skolan och undrar därför om vi får intervjua dig om din syn på ADHD och elever med ADHD. Om ni tackar ja så kommer vi skicka frågorna som vi tänkt ställa till dig så att du kan förbereda dig. Vi har tänkt ljudinspela intervjun om vi får din tillåtelse, om inte så kommer vi enbart att föra anteckningar över intervjun. Du kommer självklart att vara anonym och under intervjun så kan du när som helst avbryta den. Vi kommer sedan att skriva samman intervjun och raderade det inspelade materialet.

Vi hoppas att du vill delta vårt examensarbete. Har du några frågor om intervjun så är du välkommen att kontakta någon av oss på mail eller telefon.

Med Vänliga Hälsningar

Patricja Acar och Jonas Lundberg

Patricja Acar – Mailadress: Patt89_@hotmail.com

Jonas Lundberg – Mailadress: jonaslun@hotmail.com

Intervjufrågor

Vad har du (pedagogen) för erfarenhet av barn med ADHD

- Berätta om dina erfarenheter av att arbeta med barn med ADHD.
- Hur märker du att ett barn har ADHD?
- Anser du att du har rätt kompetens för att möta elever med ADHD?

Hur tänker du om att arbeta med barn med ADHD (perspektiv)?

- Vad har du för tankar om ett barn med ADHD?
- Hur känns det i mötet med ett barn med ADHD?

Vilka arbetssätt använder du för hjälp mot ADHD?

- Hur gör du?
- Berätta utifrån en händelse?

Hur anpassar du ditt bemötande utifrån den enskilda eleven med ADHD?

Hur får du information, utbildning och vidare kunskap om arbetet med barn med ADHD?

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**